

Umom se iz uma ne može umaći

Ovo je najmlađa i najslađa osoba s kojom sam ikad napravila intervju. Najmlađa je evidentno, ako je vjerovati brojkama. A najslađa je isto evidentno, jer bih ja to željela. Zove se Puma34 i street artist je.

Piše: **Stela Jelinčić**, Fotografije: **Ogi Maravić**

Na izložbi *Pumine Data book of Hydrocarbons* pitam neke ljude koji se predstavljaju da su Puma34: "Onda, može taj intervju za Plan B?"

Totalno sam sumnjičava tko su ti dečki, tko je uopće taj Puma34 jer ni internet, ni blog, ni sve te njegove fotografije, pa čak ni televizija (*Transfer*) nisu uspjeli uhvatiti Puminu facu. Jebiga, Puma je teško uhvatljiva, spretna životinja, toliko opakih osjetilnih sposobnosti da joj se i nije teško u džungli sakriti.

- Ma... Možete li vi, gospođo, zamoliti Plan B da nam pošalje neku plavušu - podjebavaju ti likovi s rejbankama i prilično me, za pravo, iritira to obmanjivanje.

- Dečki, nećemo općiti. Radimo intervju.

Pristanu, pristane, jebiga, nešto od toga.

A onda mi jedan SMS s nekog neidentificiranog mobitela rasprši sumnje. Spremam taj broj u imenik: Puma34.

Sljedeći dan nazovem, kad ono neka baba.

- Molim vas Brunu.

- Brunu?

- Ma, dajte mi Pumu...

- Pumu?

- Je li tu Filjio?

Tišina.

Poklopim slušalicu. Joj, koji klinjo!

Da. Klinjo. Ali jako zanimljiv klinjo. Njegova priča daleko nadilazi hrvatske granice, univerzalna je, a Zagreb i Njegova ulica broj 34 samo su slučajno mjesto radnje. Priča se tiče cijelog Zapada i njegove dekadencije koja je za potrebe ovog intervjua tek propitivanje otpornosti i propusnosti granica. Na tim sam granicama, poantama, porukama, idejama i konceptu inzistirala ja, a onda se on odazvao, ali na sasvim drugačiji način. Reklo bi se na onaj *nijemebriga* način. I tako, sva je sreća da i nisu dobili neku plavušu, nego je brineta tupila i tupila upornim mailovima i esemesovima koji su išli preko sto drugih mobitela i sto drugih adresa, dok nije došla na ideju - što bi to njegovo, lišeno koncepta, moglo biti. Malo sam se i zabrinula jer razgovarala sam s vrlo ozbiljnim umjetnikom koji, ako ne laže, kaže da ima 23 godine. Ili 34. Pomislila sam da mu je možda to veličina gaća. Puma, pa 34 - jebote, koje performanse. Pa to je stvarno poželjno, mislila sam ja, brinetica. A on je samo rekao: Ma, ne... To mi je kućni broj. Ipak je tu mene zagolicalo nešto ozbiljnije. Nema ništa normalnije nego da čovjek od 23 godine negira sve što se dogodilo prije nego se on rodio. Posebno me fasciniralo da Puma pokušava napraviti alkemijsku čudotvorinu koja bi bila - pomoću uma negirati um, toliko da od njega ne ostane ništa. I tako je on, možda i ne htijući i ne znajući došao do aporije, što je tipično za svako umjetničko posezanje za prelaskom. Ali iz uma se umom ne može umaći. Lijepo je on zamislio da se to što on radi preseli u osjetilnu sferu. Ali, nažalost, to preseljenje je umska rabota. Pa se dolazi do aporije, kakvih je u iskustvu zapadnoeuropskog umovanja prije dekadencije bilo puno, a u dekadencijama i previše. Otprilike kao: može li Bog stvoriti tako velik kamen da ga on sam ne može podići? U Puminom slučaju pitanje je glasilo: može li se biti u osjetilnoj sferi bez sve te bulumente koju nam nosi racionalni diskurs? Rezultat svakog postavljanja takvog pitanja je uvijek časno gubitnički. A on se u teoriji umjetnosti zove - suvremena umjetnost. (Još uvijek nikome nije ništa jasno, ali dobro nam ide.)

Naime, kaj? Kad kažem *Zapadna dekadencija*, nije baš jasno na što se to točno odnosi, ali nije ni bitno. Bitno je da se ona događa, i to tu, nama pred nosom, na zagrebačkoj ulici.

Baš danas ja upalim radio da mi malo sviri dok pišem ovaj tekst, kadli se, k'o naručen, jedan profesor likovne akademije javi u eter i govori da je nakon sto i pedeset godina nešto naslikao, da mu je drago što je ponovno dio scene i da se nada da će ga vječnost prepoznati. E, to stvarno zavrjeđuje dekadenciju, ako već ne i šamar. Pa počnimo od šamara.

Sjedi moj urednik pored mene i k'o da mu ga ustima otimam, mjeri.

- Daj izmjeri to sad... - kaže.

- Joj, ti bi ga, kao svaki muškarac, stalno mjerio. Evo, ima 3400 znakova, zasad.

- Dobro je... A dobro bi bilo da su dvije nule manje i još da je u centimetražnim jedinicama - kaže on.

Odmah nakon njegove digresije, moj šamar. I on, kao i profesor, nešto flertuje s vječnošću.

A ja, uvijek kad idem za Rijeku, na jednom se mjestu slatko nasmijem. Mjestašce ubavo zove se Dedin... I ja samo nastavim rečenicu koju sad neću ovdje napisati, ali vi znate na što mislim. I otkud mi, kvragu, sad taj Dedin uz ovu izložbu? Možda mi ga je prizvao K. P., izvjesni deda, navodno Pumin, čijih je nekoliko osobnih stvari i fotografija centralni eksponat izložbe. Sve osim toga - na izložbi je bilo nejasno. A dedin je bio uvjerljiv. Mislim, eksponat. Deda se zvao K. P. i on = prošlost. Sve što je izloženo treba otići pogledati na internet = budućnost. Moja zbunjenost = sadašnjost.

U katalogu onda pročitam da je izložba posvećena toj staroj Pumi, tom dedi našeg Pume.

I jebo ti zajebanciju na desničare, shvatim ja. S Milinovićem se ne možeš sprdati ni iz samilosti. I vidim da to ovo krdo Puma zna. Zato i spominju samo ljevičare kao opake ideolozičare. Bravo, dečki!

Da recapituliram. Imamo tu tri stvari koje su za Zapadnu dekadenciju, pa i šire, prilično važne: odnos prema budućnosti, odnos prema prošlosti i odnos prema sadašnjosti. Ne izgleda *bogznako* mudro, ali je znakovito. Treba tome pristupiti relativno ozbiljno. Jer pazi! Radi se o generaciji '85.

Kad se oni zajebavaju s prošlošću, zajebavaju se s komunizmom. Mi ga još uvijek labavo ipak držimo dijelom svog identiteta. Moji iz generacije znaju ga držati i ozbiljnim, a ovi se s njim sprdaju. Izgleda da je moja generacija zadnja kojoj je važno da nam predsjednik bude antifašist. Dakle, tako Pumice zajebavaju prošlost. Ne traže oni ništa od prošlosti.

A kad se ti klinci iz nekih osamdesetpetih zajebavaju s budućnošću, zajebavaju oni pojam vječnosti. Premda potih, da ih onaj profesor ne čuje. Oni ne traže od vječnosti da ih se sjeća.

U sadašnjosti, gdje su uvijek osim kad odu na izlet, oni nešto rišu po zidovima, slabašnim bojicama i strepe da to slučajno ne bi oboljelo od vječnosti. Tko riše za vječnost, ne riše ni za koga. Bravo dečki! Ipak, za svaki slučaj oni to fotografiraju, da baš istog časa, kad padne kiša, to ne postane prošlost. Ne traže oni sjećanje ni od sadašnjosti.

Dakle, riješili smo vremensku dimenziju suvremene umjetnosti. I sad prelazimo na prostornu, gdje on/oni odmah kažu: ambijent!

Ambijent! A to je meni evidentno prostor. O tome nisam imala sumnje, ali sam ipak pitala.

No, da zaključimo: suvremena umjetnost je zagonetna. Mislila sam da ja tu sve razumijem dok nisam pitala umjetnika da mi on to objasni. Ali onda me slikar zaspe čudima i probudi panoramu svojih sjećanja. Sjetim se kako me je baka tukla po guzi, a meni bilo milo.

“Zagreb je grad za automobile. Najviše ideja dobijam razmišljajući na parkingu”

I da ne bi bilo nikakve sumnje – ovo je suvremeni tekst o suvremenoj likovnoj umjetnosti, baš poprilično onakav kakva je i suvremena likovna umjetnost u odnosu na suvremenu stvarnost. Dakle, on možda nije naročito osjetilan, možda ni osjećajan, možda ni suosjećajan, ali evidentno je ambijentalan. I sadašnji. Ovaj je tekst vremenski i ambijentalno totalno sad i ovdje. Kad smo to i on/oni i ja shvatili, nestalo je svih prepreka. Svakako, osjećam se mladom i poželjnom još uvijek.

Evo intervju:

O STREET ARTU (LJEVIČARSKI REBUSI, SOPOT, VIZUALNI RJEČNIK)

Street art je oblik izražavanja koji nastaje na gradskim fasadama, fotografira se i objavljuje na internetu. Ulica mu daje legitimitet, a internet je mjesto komuniciranja.

Isto tako, ulična umjetnost zaobišla je instituciju galerije, pa svatko može "izlagati" gdje god hoće i što god hoće, na mjestima koja nisu predviđena za to. Tu karakteristiku *street arta* ponajviše koriste ljevičarski utopisti, čije ste poruke mržnje prema svemu suvremenom prisiljeni čitati na svakom uglu. Sva sreća, najčešće ih iznose u obliku rebusa, koje često ne uspijevam riješiti jer sam pao na glavu dok sam bio mali. Ali prokleti gadovi, znaju da nas to zabavlja dok čekamo tramvaj.

Kod nas u Sopotu toga nema. Uz veličanje Dinama, mi se bavimo samo vizualnim rječnikom. Mi ne rješavamo tuđe probleme, već samo svoje, nepravda u svijetu i socijalni problemi ne tangiraju nas. To je možda zbog rajskog života u Sopotu, ili zbog rasta cijena nekretnina u kvartu zbog Avenue Malla.

Vizualni rječnik znači da se Puma34 uvijek može prepoznati. Inspiraciju tražimo u novozagrebačkim pejzažima i upijamo impulse iz parkova i parkinga koji nas okružuju. Dakle, motivi su najčešće iz prirode. Uz to, imamo i aksiom: *Free your mind and enjoy yourself*.

ULICA (INTERNET, ROMANTIZIRANJE, SHOPPING)

Kako su djela na zidovima plošna, fotografija na blogu ih savršeno reproducira te internet postaje glavno mjesto komunikacije, a ne ulica. Ulica je samo dala ime. Ulica je dala i legitimitet radu jer još uvijek se smatra da ako nešto nastane na internetu – da ono "nije". Internet je danas ono što je ulica bila nekad, mjesto susreta i komunikacije.

Ulica je romantičarska predodžba. Ulica više nije vrijedan gradski prostor, prolaznik na ulici je stranac, i uvijek je sumnjiv. Ulica preživljava jedino u kontroliranim uvjetima shopping centara. Ljevičari ne vole ni to, oni vole grad. Ali zaboravljaju da je najveći zagrebački shopping centar – centar grada. Sve ulice kojima je lijepo hodati su nenatkriveni shopping centri: Ilica, Tkalciceva, Špica i slično. Shopping je za mene vježbanje mogućnosti izbora.

GALERIJA (VIRTUALNA GALERIJA, OKUPLJANJE, INVESTITORI)

Blog je virtualna galerija. Galerija je zastarjeli način prezentacija nečijeg rada, koji preživljava ponajviše zbog fizičkog kontakta umjetnika i budućih investitora na otvorenjima koji na taj način sklapaju poslove. Ali opet, galerija daje legitimitet, izložbu u galeriji stavlja se u životopis.

Dalje, kako uličnim umjetnicima raste cijena, tako postaju zanimljivi galeristima. Prenijeti njihov rad u galeriju može se na više

načina: nagovoriti umjetnika da pripremi djela koja se mogu izlagati kao grafike, slike ili skice, ili dati mu zidove galerije da ih oslika po principu s ulice.

Oduvijek sam htio "mjesto" gdje mogu iznositi vlastito mišljenje. Onda sam shvatio da na internetu ima puno mjesta i da su besplatna.

O KONCEPTUALNOM (TRŽIŠTE UMJETNINA, SPONZORIRANA UMJETNOST, EGZISTENCIJALNA PITANJA)

Konceptualno je *out*. Ta vrsta umjetnosti nastala je radi pobune protiv tržišta umjetnina, na način da se ne može odrediti cijena nematerijalnog koncepta. Stav da je tržište umjetnina negativna pojava izražena je kod nas zbog socijalističke tradicije državne potpore umjetnicima, koji svoja djela stoga nisu trebali prodavati privatnicima. Razlika umjetnosti za tržište i sponzorirane umjetnosti jasno je bila vidljiva na zadnjem Biennaleu, gdje nakon ugodne šetnje Pinaultovom galerijom dođete do kraja Arsenala, na kojem vas čekaju nadgrobni spomenici prekriveni spermom, i zapitate se što zapravo radite tamo. Egzistencijalna pitanja i pitanja tipa *što je to umjetnost* me ne zanimaju i ne koriste mi u radu. To je poslastica za teoretičare umjetnosti, koji su našli svoju tržišnu nišu u filozofijama.

STUDENTI (MORALIZIRANJE, TRŽIŠNA NIŠA, HRVATSKO TRŽIŠTE)

Citirat ću Ferića, koji je citirao Churchilla: "Tko kao mlad nije komunist, nema srca, tko kao zreo čovjek nije konzervativac, nema mozga."

Studenti akademije još uvijek moraliziraju i rade "za sebe", preziru novac koji kviri umjetnost. Preziru tržište koje kviri umjetnost. U Hrvatskoj je tržište malo i nerazvijeno, nema kritične mase, nema mjesta za svačiji rad. Svaki umjetnik može prodati svoj rad, ali mora naći odgovarajuću tržišnu nišu. Internet kao sredstvo komuniciranja briše prostornu granicu i stvara globalno tržište. Koristiti hrvatski jezik znači ograničiti se na prostor tog govornog područja – preporučujem neki od zastupljenijih svjetskih jezika. Hrvatska je mala zemlja s malim brojem ljudi, čak i da napravite web stranicu – koliko će ljudi naletjeti na nju? Mislim da se uopće *ne isplati* imati tako malu zemlju.

FANTAZIRANJE
(RELIGIOZNOST, UNIVERZALNI PROBLEMI ČOVJEČANSTVA)
Ne volim fantazirati, to vodi k raznim oblicima religioznosti i utopijama, počinje se koristiti izraz "trebalo bi" ovo ili ono, ljudi postaju nezadovoljni i na kavama samo kritiziraju današnje stanje. Odlučio sam rješavati probleme koji se tiču samo mene, probleme koji su realni i koji su sada. Jedan arhitekt to naziva *this years problems*. Ljudi često razmišljaju o univerzalnim problemima. Isti arhitekt opet kaže da je to *building for Man* s velikim M. Zna se kako bi "trebalo biti".

AKADEMIJA (DIPLOMA, CIJENA RADA)

Likovna akademija je, kao i svi drugi fakulteti, mjesto gdje trebaš izdržati 5 godina i dobiti diplomu. Diplomom nemaju svi, pa tako oni koji je imaju raste tržišna cijena. To je sistem kontroliranja cijene rada. Ne možeš očekivati da ćeš dobiti konkretno znanje, već samo gomilu pitanja koja ćeš razriješiti kasnijim radom. Paziti na ideološke sukobe s profesorima.

*"Inspiraciju za svoj rad tražim u Sopotu. Urbani krajolik
Novog Zagreba ispunjava me emocijama i impulsima"*

NESTALNOST (PATETIKA, ARHEOLOGIJA)

Istrunuto djelo na zidu nema dodatnu vrijednost, osim one romantičarsko-patetične. Ideja o nestalnosti je zanimljiva – da zgrade imaju manji vijek trajanja, ne bi nam trebala Katedra za urbanizam. Nestalnost u *street-artu* znači da djelo može nastati preko drugog djela. Javlja se i pojam *graffiti*-arheologije, sustavne dokumentacije promjena.

To da netko intervenira na radu još nisam vidio, osim srednjoškola koji se potpisuju flomasterom na bijele dijelove kolaža. Da ljudi to rade, lijepio bih bijele papire po gradu i olakšao si posao.

ZAKON (GRADSKA UPRAVA, VANDALIZAM, PRAVNA DRŽAVA)

Da pojasnim, živimo u pravnoj državi. Znači, postoje zakoni kojih se svi pridržavaju u svrhu održavanja reda.

Gradska uprava uklanja grafite s fasada jer to stvara loš glas o njenom radu. Grafit uništava završnu obradu zida te je stoga nelegalan i kažnjiv, jer zakon o vlasništvu štiti privatnog vlasnika. Umjetnik tu jest vandal te stalno procjenjuje rizik. Bez raznih moraliziranja, *street-art* je nelegalni oblik izražavanja. Ljudima još uvijek nije jasno što znači pravna država. Ako se zakon želi promijeniti, potrebno je vršiti pritisak na političare. No kako među političarima u Hrvatskoj nema konkurencije i kako su im pozicije osigurane, njihova karijera ne ovisi o mišljenju naroda.

AVANGARDA (SUVRREMENO, AMBIJENT, SPEKTAKL)

Skinuti se gol u gradu ili zaklati kokoš na pozornici – već je *out*. To više nikoga ne fascinira, avangarda je prošla. Umjetnici se ne trebaju boriti protiv nečega. Trenutačno se umjetnost bavi ambijentom, realizam i štafelajno slikarstvo definitivno su *in*. Slikarstvo je Saatchi vratio u trend velikom izložbom prije nekoliko godina, slikarstvo je našlo tržišnu nišu vezano uz pojam medijske slike, primjerice zamrznutih kadrova, a zanimljivo je i jer zadržava materijalnost koja se kao opipljiva vrijednost više cijeni u doba svjetske krize. Ambijent, za razliku od apstrakcija, isključuje upotrebu mozga i bilo kakvog intelekta, te se čovjek prepušta osjetilima i primarnom doživljaju. Za Expo 2010. u Šangaju grade se skupi paviljoni, obogaćeni specijalnim efektima, u kojima se ponekad nalazi samo jedan izložak ili tema, nema potrebe za komplikacijama ili racionaliziranjem. Naravno, kod nas postoji ime za to: podilaženje publici, plitki konzumerizam, zabava za narod, spektakl radi spektakla. To se i traži, ooo, da!

ČITANJE PROSTORA (POSTMODERNA, INFORMACIJE, RIJEČI)

Internet je prostor informacija, pa stoga fizički prostor preuzima ulogu prostora osjetila. Prvi korak je da se količina informacija maksimalno smanji, jer se onda prostor manje čita, a više doživljava. U arhitekturi se to manifestira reduciranjem arhitektonskog rječnika, pa tako nemamo prozora, vrata, zidova ni stropova, samo nekakve procjepe ili savijanja. Upravo je u tijeku najsuvremenija izložba u Hrvatskoj ikad postavljena, ona Ivane Franke. Na ulazu piše: *Pripazite, izložba je u potpunom mraku*. Isto tako, smatram da su njeni radovi potpuno neopisivi riječima.

Obožavam ambijentalne radove. Želim ući u prostoriju i doživjeti prostornu senzaciju. Po tome sam prostorni turist, čak i kada nisam na ljetovanju. Takva umjetnost uglavnom se bavi arhitektonskim

temama, stvaranju ambijenta. Ambijent ima vrlo kratku definiciju, to je sredina u kojoj se netko ili što nalazi, ono što nas okružuje. Što čini ambijent – ne znam reći, ali prva stvar je oblikovano svjetlo.

I da, umjetnost Pume34 je postmoderna, obiluje vizualnim rječnikom koji se čita i twitter-porukama.

STREETZINE

Streetzine je kompletno preseljen na virtualni prostor, a materijal za objavljivanje nastaje na sastancima utorkom u fizičkom prostoru. Streetzine je isto tako jedini časopis, uz Zarez, koji ima ljetnu stanku. Upravo krećemo dalje.

OBRTUTA SLOVA

Obrnuta slova radim otkako sam vidio na prijateljevoj kazeti natpis KORN s obrnutim R. Nisam mogao shvatiti kako to moj mozak može pročitati. Tada sam još bio mlad, pa sam ostavio razmišljanje za kasnije. Druga epizoda je bila kada sam skinuo s neta Borata, i opet isto, ista priča, *déjà vu*. Definitivno sam se odlučio posvetiti tom neurološkom fenomenu.

PULSKA GRUPA

Pitala si, no nisam upoznat s umjetničkim radom Emila Jurcana. Poznato mi je samo njegovo vježbanje demokracije. Njegova Pulska grupa izvrsno je pogodila tržišnu nišu socijalno angažiranih aktivista, prepoznali su trend u pravom trenutku te monopolizirali svoj položaj na ovim prostorima ljetnošnom konferencijom o postkapitalističkom gradu. To će biti dobar predložak za Hrvatsku kada izađe iz tranzicije, uvede kapitalizam i napokon bude spremna za nešto još naprednije.

BANKSY

Banksyju očito egzistencija nije ugrožena. Stoga on ima vremena baviti se neprofitabilnim oblicima umjetnosti i temama vezanim uz ljevičarske utopije. Opet neki rebusi, ali u većoj rezoluciji. Moralne rak-rane razvijenog svijeta, nikad prežaljeni propusti. Sjećam se, u osnovnoj školi, ako netko nije mogao pojesti užinu do kraja, rekli bi mu: "Bacaš hranu, a djeca u Africi su gladna." To mi je stvaralo pritisak jer htio sam im pomoći, ali nisam uvijek mogao pojesti do kraja.

ADRENALIN

Adrenalin je glavna motivacija djece koja kreću u crtanje grafita jer znaju da je to što rade nelegalno. Zato sam taj crtež na izlogu od 15 kvadratnih metara i pedeset metara od ulaza u haustor Stipe Mesića radio u 12 sati jedne zime, tako da mi sunce bude nisko iza leđa i stvori prednost pred policajcima koji su prolazili Ilicom, a to sam naučio iz filma *The Outlaw Josey Wales*. No i da je zagustilo, koristim znanje *jiu-jitsu* za svladavanje (ideoloških) protivnika.

IME

Promjenu vizualnog rječnika prati i promjena imena. To je proces koji se može pratiti, pogotovo na blogu. Ako nekoga zanimaju moje osobne frustracije.

- Daj sad izmjeri – kaže moj urednik.
- Sve? – pitam.
- Jašta. Mjeri s jajima.
- Nije dosta. Mora još malo narasti.

<http://puma34.blogspot.com/>¹

¹ Da, da, da, znamo! Pumu34 imali smo u jednom od prošlih brojeva Plana B, ali odlučili smo ga malo bolje upoznati, pa smo ga ugostili ponovno. I da! Imat ćemo ga opet! I opet! I opet! Sve dok ne vidimo njegovu facu – jer ovo na fotkama, kažu, nije on. Frustrirajuće. Totalno.